

- IV. Încercări de centralizare a Germaniei
— Sfântul Imperiu roman de neam german 962 (Otto I) — Rudolf de Habsburg — Carol al IV-lea de Luxemburg — <i>Bula de Aur</i> — 1356	}	— sistemul alegerii împăratului de către 7 prinți electori.

BIBLIOGRAFIE

Istoria universală (sub red. N. A. Sidorova) Buc., Edit. științifică, 1960, vol. III, capitolele: *Apariția și dezvoltarea orașelor medievale în Europa*, p. 305—315; *Germania în secolele XII—XIII*, p. 314—375; *Italia și papalitatea în secolul al XII-lea și al XIII-lea*, p. 376—389; *Germania în secolele XIV—XV*, p. 677—689.

Din materia trimestrului al II-lea, am ales aceste două lecții, deoarece le-am considerat deosebit de importante pentru înțelegerea istoriei evului mediu.

Lecția cu privire la istoria imperiului otoman în secolele XIV—XV vizează întreaga istorie a sud-estului Europei și a dezvoltării populației din această parte, iar lecția despre Germania și Italia vizează istoria populației din centrul Europei și ridică una din problemele esențiale — apariția în germen a unui nou mod de producție (modul de producție capitalist) în sinul vechii orânduiri — orînduirea feudală.

Ambele lecții prezintă mari dificultăți, ținînd seama de bogăția materialului și timpul limitat rezervat comunicării lor.

De aceea propunem ca la prima lecție: *Imperiul otoman și expansiunea lui în Europa*, accentul să se pună pe problemele cu privire la expansiunea turcilor otomani în Europa, cucerirea Constantinopolului și semnificația acestui eveniment, iar în ceea ce privește luptele turcilor cu țările române, acestea vor fi numai amintite, reliefindu-se, însă, caracterul lor popular, precum și încercarea de a realiza un front românesc antiotoman la Dunăre.

În ceea ce privește cea de-a doua lecție *Germania și Italia în secolele XIII—XV*, am propus tratarea concomitentă a problemelor esențiale referitoare la istoria lor, tocmai pentru a ajuta pe profesori să evidențieze asemănările și deosebirile dintre aceste două țări în aceeaș epocă istorică.

În această lecție propunem ca accentul să cadă pe funcția orașelor, atît în Italia cit și în Germania, în procesul de formare a unei orînduiri social-economice noi, cea capitalistă — superioară celei feudale.

Menționăm că schemele pe care le-am dat în aceste planuri de lecții au un caracter orientativ, profesorul rămînînd să le adapteze la condițiile concrete în care desfășoară lecția la clasă.

ALEXANDRU IORDACHE
CONSTANTIN DINU

STATELE DIN SUD-ESTUL EUROPEI ÎNTRE ANII 1870—1914

(Țările balcanice și România)

Lecție de comunicare de noi cunoștințe pentru anul III (2 ore) (plan — schemă) *

I. Deceniul al 8-lea al secolului trecut — o nouă etapă a dezvoltării mișcării de eliberare în Balcani

1. Stăpînirea otomană în Balcani la începutul deceniului.

* Poate folosi la pregătirea acestei lecții.

- Se aflau încă încorporate în Imperiul otoman: Bulgaria și Macedonia, Bosnia și Herțegovina, Albania, Epirul și Tesalia.
  - România și Serbia recunoșteau suzeranitatea Turciei și îi plăteau tribut.
  - Muntenegru nu avea statut juridic de stat independent.
2. Creșterea luptei de eliberare a popoarelor balcanice în anii 1875—1876.
- 1870, emigranții bulgari înființează la București Comitetul Central revoluționar bulgar.
  - 1875, răscoala populației din Bosnia și Herțegovina — începutul unei noi crize orientale.
  - 1876, aprilie, începe răscoala poporului bulgar; moare Hristo Botev; reprimarea sângeroasă a răscoalei de către trupele turcești.
  - Răscoala bulgară a găsit în poporul român un susținător și un apărător consecvent.
  - 1876, iunie, Serbia, urmată imediat de Muntenegru, declară război Turciei.
  - 1876, decembrie, conferința marilor puteri pentru a aplană conflictul balcanic.
3. Războiul ruso-româno-turc din 1877—1878.
- 1877, ianuarie, convenția secretă între Rusia și Austro-Ungaria.
  - Convenția româno-rusă (aprilie 1877).
  - La 9 mai 1877, România s-a proclamat independentă.
  - Ofensiva forțelor principale rusești se desfășoară cu sprijinul voluntarilor bulgari
  - Cooperarea militară româno-rusă; vitejia și eroismul în luptă.
  - 1878, ianuarie, Turcia este silită să accepte armistițiul.
4. Tratatul de la San Ștefano și Congresul de la Berlin.
- a. Tratatul de la San-Ștefano (3 martie 1878)
- Prevede independența României, Serbiei și Muntenegrului.
  - Se creează principatul autonom „Marea Bulgarie“.
  - Dobrogea era redată Rusiei care-și rezerva dreptul de a o schimba „cu partea Basarabiei detașată la 1856.“
  - Bosnia și Herțegovina obțin autonomia.
- b. Congresul de la Berlin. Tratatul de pace (13 iulie 1878)
- Participă reprezentanții Rusiei, Angliei, Germaniei, Austro-Ungariei, Franței, Turciei.
  - Modifică prevederile tratatului de la San Ștefano.
  - Principatul autonom al Bulgariei a fost micșorat; se creează provincia autonomă a Rumeliei răsăritene.
  - Bosnia și Herțegovina sînt date Austro-Ungariei spre administrare.
  - Macedonia rămîne sub stăpînire turcească.
  - Insula Cipru este dată Angliei.
  - Se recunoaște independența României, Serbiei, Muntenegrului.
  - Se recunosc drepturile României asupra Dobrogei, străvechi teritoriu românesc, iar județele Bolgrad, Cahul și Ismail din sudul Basarabiei (retrocedate Moldovei prin Tratatul de la Paris din 1856) sînt încorporate din nou în Imperiul țarist.
  - Rusia își asigură poziții dominante la gurile Dunării.

Concluzii parțiale

- a. În anii 1875—1878 se obțin succese de seamă în lupta de eliberare și de formare a statelor independente în sud-estul Europei.

b. Continuă să se afle sub ocupația turcă: Bulgaria de sud, Macedonia, Albania, Tesalia, insulele din Marea Egee.

c. Balcanii rămân o arenă a confruntării marilor puteri europene.

II. Sud-estul european după Congresul de la Berlin (până la primul război mondial)

1. Situația social-politică

a. Bulgaria

- Marea Adunare Populară (Tirnov, 1879) adoptă Constituția care proclamă monarhia constituțională; Alexandru Battenberg devine principe al Bulgariei.
- 1885, septembrie, se proclamă unirea Rumeliei răsăritene cu Bulgaria.
- 1908, Bulgaria se proclamă independentă, iar principele bulgar ia titlul de țar.

b. Grecia

- Obține în 1881 Tesalia și Epirul; în 1896, populația greacă din insula Creta se ridică la luptă împotriva ocupației turcești și obține autonomia. În 1913 este proclamată alipirea Cretei la Grecia.

c. România

- În 1881, România devine regat; principele Carol se va încorona ca rege.
- În 1883, aderarea României la Tripla Alianță.
- Acțiunea Memorandumului din 1892, etapă importantă în lupta românilor din Transilvania pentru eliberare națională.
- Răscoala țăranilor din 1907.

d. Serbia

- 1882, răscoala din Bosnia și Herțegovina împotriva autorităților austro-ungare
- 1882, Serbia se proclamă regat.
- 1905—1910, război vamal austro-sârb.

e. Turcia

- Burghezia turcă este interesată în schimbarea regimului absolutist.
- 1889, se creează Comitetul ilegal „Unire și progres”, ai cărui membri s-au numit „Junii turci”.
- 1908, iunie, organizația „Junilor turci” începe răscoala împotriva regimului dictatorial al lui Abdul Hamid II.
- 1908, iulie 13, victoria revoluției „Junilor turci”; menținerea regimului imperial.

2. Dezvoltarea capitalistă a statelor sud-est europene până la 1914.

- Caracteristici generale și specifice.
- Capitalismul începe să se maturizeze în țările din Balcani.
- Industria reprezentată de mici întreprinderi; dezvoltarea flotei maritime a Greciei, lărgirea rețelei de căi ferate.
- Politica protecționistă a României, încurajarea industriei naționale.
- Denușțarea convenției comerciale dintre România și Austro-Ungaria (1886).
- Capitalul străin în Serbia sub forma investițiilor în industria minieră; în Bulgaria, sub forma împrumuturilor de stat. Pozițiile capitalului străin în România.
- Dependența economică a țărilor sud-est europene față de statele apusene; consecințe.

3. Mișcarea muncitorească și socialistă în țările balcanice.

a. Formarea clasei muncitoare și condițiile ei de muncă și de viață.

- Proletariatul puțin dezvoltat, dar foarte activ. În Serbia, în 1900 erau aproximativ 10 000 de muncitori industriali; în Bulgaria, în întreprinderi mai mari, lucrau 4 700 de muncitori; în România, proletariatul modern, de fabrică, era mai numeros.

- Situația grea a clasei muncitoare. Condițiile de trai și de muncă.
- b. Răspîndirea ideologiei socialiste și organizarea politică a clasei muncitoare.
- Răspîndirea marxismului și dezvoltarea conștiinței de clasă.
- 1890, în Grecia se creează „Asociația Socialistă Centrală“.
- 1891, în Bulgaria se formează Partidul Social-Democrat, sub conducerea lui Dmitri Blagoev.
- 1893, în România, ia ființă Partidul Social-Democrat al muncitorilor.
- 1903, s-a constituit Partidul Social Democrat în Serbia.
- 1903, s-a înființat în Transilvania secția română a P.D.S. din Ungaria.
- Solidarizarea muncitorimii din țările sud-est europene cu lupta revoluționară a proletariatului și țărănimii din Rusia, sprijinul material și moral dat de mișcarea socialistă română marinarilor de pe crucișătorul rus Potemkin.
- c. Conferințele socialiste interbalcanice și rolul lor.

Concluzii parțiale

- a. Eliberarea țărilor balcanice de sub jugul otoman a avut ca urmare grăbirea dezvoltării capitaliste.
- b. Tradițiile patriotice și internaționaliste ale clasei muncitoare din țările sud-est europene pînă la primul război mondial.

III. Războaiele balcanice (1912—1913)

1. Premise interne și împrejurări externe.

- Criza bosniacă (1908) și războiul italo-turc (1911—1912).
- În 1911—1912, în Balcani izbucnește o puternică criză; contradicțiile sociale se împleteau cu cele naționale și cu ciocnirea de interese interimperialiste.

2. Primul război balcanic; victoria mișcării de eliberare.

- În 1912, octombrie, începe războiul împotriva Turciei, care este înfrîntă; la Londra încep tratative de pace.
- În 1912, noiembrie, la București, adunarea emigranților albanezi adoptă hotărîrea de a convoca adunarea pe întreaga Albanie și de a alege un guvern național; la 28 noiembrie 1912 este proclamată independența Albaniei.
- 1913, mai 30, se semnează la Londra tratatul de pace între Turcia și statele balcanice.

3. Al doilea război balcanic și rezultatele lui.

- Austro-Ungaria și Germania împing Bulgaria în război împotriva foștilor aliați.
- Alianța militară a Serbiei, Muntenegrului și Greciei împotriva Bulgariei; la această alianță se va alătura și România, fără a participa efectiv în război.
- 1913, iulie 29, Bulgaria își atacă foștii aliați; începe al doilea război balcanic. Bulgaria este înfrîntă.
- 1913, 10 august la București, se semnează tratatul de pace dintre Bulgaria și țările aliatae.
- Serbia primește aproape tot teritoriul Macedoniei, care fusese luat de bulgari în urma primului război balcanic.
- Grecia obține Macedonia de sud și Tracia de vest.
- Turcia rămîne cu o parte din Macedonia de est (cu Adrianopolul).
- României i-a revenit partea din sudul Dobrogei („Cadrilaterul“).
- Este recunoscută independența Albaniei.

Concluzii parțiale

- a. Războaiele balcanice pun capăt jugului otoman în Peninsula Balcanică.
- b. Ca urmare a amestecului marilor puteri, se ajunge la grave contradicții între statele balcanice.
- c. Războaiele balcanice — o lecție a istoriei plină de învățăminte.

Concluzie finală

- a. Victoria luptei seculare de eliberare a popoarelor din sud-estul Europei de sub dominația turcească.
- b. În Transilvania, poporul român a continuat lupta de eliberare națională, cu sprijinul mișcării patriotice din vechea Românie.
- c. Stăpînirea austro-ungară în sud-estul Europei și lupta popoarelor slave împotriva ei.
- d. Politica burgheziilor naționale și interesele marilor puteri în această parte a lumii (se dă perspectiva evenimentelor care au dus la primul război mondial).
- e. Mișcarea muncitorească din țările balcanice a militat pentru cucerirea și apărarea independenței, pentru stringerea legăturilor între popoare.

Cîteva explicații și indicații metodice

1. După cum se vede din schema de mai sus, propunem ca într-o lecție de două ore să se trateze unitar țările sud-est europene, inclusiv România. Ținînd seama de necesitatea de a încadra cît mai organic istoria României în istoria universală, în primul rînd în cea sud-est europeană, și de a evita repetarea unor lecții de istorie a patriei, considerăm că în acest fel putem să reliefăm mai bine locul și rolul României în evenimentele sud-est europene, contribuția poporului român la eliberarea de sub stăpînirea otomană a popoarelor din Peninsula Balcanică și formarea statelor naționale independente.

2. În pregătirea și desfășurarea acestei lecții nu pierdem din vedere faptul că ea face parte dintr-un sistem mai amplu de cunoștințe, că elevii au învățat despre lupta revoluționară a popoarelor din sud-estul Europei în anii 1815—1830, despre poziția marilor puteri față de problema orientală și criza din 1853—1856 (războiul Crimeii).

3. În atenția celui care predă lecția trebuie să fie explicarea diferitelor aspecte privind ciocnirea de interese ale marilor puteri în această zonă geografică. Elevii vor putea astfel să înțeleagă mai bine de ce Peninsula Balcanică a devenit în preajma primului război mondial „butoiul cu pulbere” al Europei.

4. Așa cum ne indică programa, este bine ca lecția despre *Rusia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea* să fie predată înainte de lecția despre sud-estul Europei (în manual este după această lecție).

5. Se vor folosi la orele de clasă: harta fizică a Europei sau a sud-estului european, harta istorică *Europa în anii 1871—1914* și o schemă cu reprezentarea grafică a principalelor operațiuni în războiul din 1877—1878. De asemenea, se poate folosi un tabel sinoptic cu principalele date pentru fiecare țară balcanică. Evenimentele care privesc mai ales istoria României pot fi ilustrate cu imagini din setul de diapozitive și cu filmul didactic *1877*.